

Samband íslenskra sveitarfélaga
Berist til stjórnar
Borgartúni 30, pósthólf 8100
128 Reykjavík

Reykjavík 3. september 2015

Ágæta stjórn Sambands íslenskra sveitarfélaga.

Í tilefni þess að stjórnin mun, samkvæmt opinberri umfjöllun, á fundi sínum þann 11. september nk. taka til umræðu *fyrirkomulag fjárútláta foreldra vegna kaupa á námsgögnum barna í grunnskóla og fyrirkomulag skólamáltíða* vill Velferðarvaktin vekja athygli á eftirfarandi:

Velferðarvaktinni er m.a. falið samkvæmt skipunarbréfi að „...huga að velferð og afkomu efnalítilla barnafjölskyldna, sérstaklega einstæðra foreldra og barna þeirra og afla upplýsinga um aðstæður þeirra sem búa við sára fátækt svo draga megi úr henni“.

Velferðarvaktin hefur í gegnum tíðina komið á framfæri áskorunum til sveitarstjórna og skólanefnda sveitarfélaga um að tryggja að börn fái hádegismat í grunnskólum ásamt því að leggja áherslu á að halda kostnaði heimilanna vegna skólasóknar barna í lágmarki.

Einnig fjallaði Velferðarvaktin í tillögum sínum frá 28. janúar sl. um grunnþjónustu en þar segir (bls. 19) <http://www.velferdarraduneyti.is/frettir-vel/nr/35034>:

4. Grunnþjónusta

Markmið: Stjórnvöld tryggja að efnalítlar fjölskyldur og einstaklingar sem búa við fátækt geti nýtt sér þá grunnþjónustu sem boðið er upp á í samfélaginu á hverjum tíma.

Tillaga: Velferðarvaktin telur að standa þurfi vörð um velferðarþjónustu og menntakerfið með því að hafa lögbundna þjónustu gjaldfrjálsa, þá sérstaklega fyrir börn svo barnafjölskyldur standi ekki frammi fyrir óvæntum og óyfirtíganlegum útgjöldum vegna grunnþjónustu við börn. Gæði grunnþjónustu verði tryggð og ekki dregið úr þjónustu sem skapast hefur hefð fyrir að veita. Jafnframt skal sértæk þjónusta vera aðgengileg fyrir hópa með sérþarfir, t.d. vegna fötlunar eða heilsuþreysts.

Næstu skref: Stofnaður verði starfshópur sem vinnur að skilgreiningu á grunnþjónustu og útfærir ofangreinda tillögu nánar með hliðsjón af greinargerð Velferðarvaktarinnar um grunnþjónustu frá október 2009.

Greinargerð:

Velferðarvaktin telur að tryggja verði örugga grunnþjónustu fyrir barnafjölskyldur og fólk sem býr við fátækt svo það lendi ekki í óvæntum og óyfirtíganlegum útgjöldum vegna nauðsynlegrar þjónustu. Ljóst er að öflug og gjaldfrjáls grunnþjónusta dregur úr þörf fyrir háar félagslegar bætur og stuðlar að jöfnuði í samfélaginu. Reynt hefur verið að festa fingur á það hvað flokka megi sem grunnþjónustu. Velferðarvaktin telur alla lögbundna þjónustu falla undir grunnþjónustu auk þeirrar þjónustu sem skapast hefur hefð fyrir að veita. Innan þessa ramma má skilgreina endurhæfingu, annars stigs heilbrigðisþjónustu, skólamáltíðir og fleira.

Í framhaldi af stöðugleikasáttmálanum frá 25. júní 2009 var Velferðarvaktinni falið, í samstarfi við Samband íslenskra sveitarfélaga og aðila vinnumarkaðarins, að leita leiða til að standa vörð um grunnþjónustu sveitarfélaga (Forsætisráðuneytið, 2009). Stýrihópur Velferðarvaktarinnar myndaði sérstakan starfshóp um grunnþjónustuna.

Mikilvægt var talið að tryggja gæði þjónustunnar og jafnræði. Sveitarfélög og stofnanir ríkisins voru hvött til að setja saman lista yfir þá þjónustu sem ekki megi skerða og hafa leiðarljós grunnþjónustuhóps Velferðarvaktarinnar sem viðmið við hvert skref.

Hópurinn lagði strax áherslu á að stjórnvöld hagræddu á sem flestum sviðum innan stjórnsýslunnar en samhliða yrði að standa vörð um velferðarkerfið. Hópurinn taldi upp þau atriði sem sérstaklega þyrfti að skoða þegar dregið væri úr tiltekinni þjónustu vegna efnahagsástandsins:

1. Standa yrði vörð um grunnþjónustuna og ekki draga úr henni gagnvart viðkvæmstu hópunum.
2. Fullnægjandi upplýsingar yrðu að vera fyrir hendi um áhrif og afleiðingar ákvörðunar á notendur. Í því felst að ákvörðunina er best að taka í anda opins lýðræðis í fullu samráði við þá sem hún snertir, þar með talda notendur og þeirra samtök ef við á og eftir atvikum aðstandendur og sérfræðinga á viðkomandi sviði. Enn fremur ber að leita samráðs við aðila vinnumarkaðarins þegar ákvörðunin snertir þá.
3. Flötum niðurskurði sem leggst af fullum þunga á notendur yrði ekki beitt heldur tekin ákvörðun um hagræðingu á afmörkuðu sviði og samhliða hugað að mótvægisáðgerðum sem milda afleiðingar niðurskurðarins.
4. Gæta yrði jafnræðis, samræmis og meðalhófs í hvívetna og að tilteknir hópar notenda finni ekki meira en aðrir fyrir hagræðingaraðgerðum.
5. Hagræðing og sparnaður á einum stað megi ekki leiða til aukinna útgjalda og álags á öðrum sviðum hins opinbera. Sérstaklega þurfi að gæta að því að útgjaldaliðir séu ekki færðir milli ríkis og sveitarfélaga án þess að gerðar séu um leið breytingar á tekjustofnum.
6. Þegar ákvörðun um hagræðingu væri birt skyldi tekið fram hvort um væri að ræða tímabundna ráðstöfun og þá til hve langs tíma eða varanlega ákvörðun. Allar neyðaraðgerðir sem gripið væri til á erfiðum tímum þyrftu að vera þess eðlis að unnt væri að leiðrétta þær aftur þegar betur áraði, án þess að skaði hefði hlotist af.
7. Við hagræðingu í skólastarfi verði lögð áhersla á að fá nærsamfélagið til samstarfs, ekki síst foreldra og þriðja geirann.

(Félags- og tryggingamálaráðuneytið, 2009)

Greinargerð Velferðarvaktarinnar kom út í desember 2009 með ofangreindum leiðbeiningum um viðmið sem stjórnvöld ættu að hafa í huga við niðurskurð og hagræðingu sem hefðu áhrif á grunnþjónustu. Á þeim tíma var áhersla lögð á viðbrögð við niðurskurði og hagræðingu en nú, fimm árum síðar, telur Velferðarvaktin að huga þurfi að uppbyggingu og styrkingu grunnþjónustunnar í kjölfar niðurskurðarins sem varð. Til þess að svo megi verða þarf að gera frekari greiningu á grunnþjónustu og hvaða þjónustubætti stjórnvöld ættu að skilgreina innan hennar. Velferðarvaktin telur meðal annars heilsugæslu, tannlækningar, fjölskylduráðgjöf, endurhæfingu, félagsþjónustu, túlkþjónustu fyrir innflytjendur, táknumálstúlkun leikskóla, grunnskóla, skólamáltíðir, lengda viðveru í skólum og framhaldsskólanám falla undir grunnþjónustu. Auk þess þarf að skoða hvernig bæta megi þjónustu í nærumhverfinu, m.a. með samhæfingu og samþættingu við veitingu þjónustu.“

Velferðarvaktin telur að nú sé tækifæri til að hrinda ofangreindri tillögu í framkvæmd.

Jafnvel mætti þrepaskipta henni þannig að settur yrði saman starfshópur ríkis og sveitarfélaga ásamt hagsmunaaðilum sem ynni greiningarskjal út frá þeim gjaldtökuheimildum grunnskólalaga sem sveitarfélög vísa til, s.s. gagnvart skólamáltíðum, ritföngum til eigin nota og frístundaheimilum og tómstundum. Farið yrði yfir núverandi kostnað og lagðar fram tillögur.

Með von um að ofangreint nýtist stjórninni.

Með kveðju,

Siv Friðleifsdóttir,
formaður Velferðarvaktarinnar

Afrit sent mennta- og menningarmálaráðherra.